

KINNITATUD
Saaremaa Vallavolikogu
30.01.2020 määrusega nr 0

SAAREMAA VALLA

KULTUURI ARENGUKAVA

2020 – 2030

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	2
Arengukavas kasutatavad põhimõisted ja lühendid.....	3
1. ARENGUKAVA KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED	6
1.1. Arengukava koostamise lähtekohad.....	6
1.2. Arengukava elluviimise eeldused.....	6
1.3. Arengukava koostamise protsess.....	6
2. OLUKORRA KIRJELDUS JA ANALÜÜS.....	7
2.1. Riigi ja kohaliku omavalitsuse rollist	7
2.2. Saaremaa vald, hetkeolukord, meie kultuuritegijad ja kultuuripärand.....	8
2.2.1. Kirikud.....	9
2.2.2. Muuseumid.....	11
2.2.3. Raamatukogud.....	11
2.2.4. Rahvamajad / kultuurimajad.....	13
2.2.5. Vabähendustest.....	14
2.2.6. Teater.....	15
2.2.7. Kino	16
2.2.8. Kujutav kunst	17
2.2.9. Pärimuskultuur	18
2.2.10. Monumentaalkunst ja disain avalikus ruumis	18
2.2.11. 2020. aastaks kavandatud Bellingshauseni mälestusmärgi idee teostamine.....	18
2.2.12. Ehitus ja rekonstrueerimine:.....	18
2.2.13. Kultuuripärand ning Muinsuskaitse	19
2.2.14. Suurüritused.....	20
3. ARENGUSUUNAD.....	24
3.1. Arengu eeldused ja kitsaskohad	24
3.1.1. Arengu eeldused	24
3.1.2. Kitsaskohad	24
3.2. Visioon, eesmärgid ja tegevused eesmärkide saavutamisel	25
3.2.1. Visioon aastaks 2030:.....	25
3.2.2. Strateegilised eesmärgid:.....	25
4. ARENGUKAVA SEIRE JA MUUTMINE	29

SISSEJUHATUS

Saaremaa valla kultuurielule on iseloomulik tugev ajalooline taust ja mitmekesisus. Meie rahvakultuur on rikkamaid Eestis, tegeletakse nii harrastuskultuuriga kui professionaalse kultuuri vahendamisega. Rahvamajade ja kohaliku tähtsusega sündmuste rohkus muudavad Saaremaa valla kultuurikorralduse keeruliseks, kuid väljakutsuvalt huvitavaks. Siiani on suure valla kultuurikorraldus kaootiline ja nõuab süsteemsust. Käesoleva dokumendiga püütakse panna alus süsteemi tekkimisele.

Saaremaa valla kultuuri arengukava on strateegiline dokument, mis määrab valdkonna arengu põhisuunad aastateks 2020-2030. Kultuuri arengukava on Saaremaa valla arengukava 2019-2030 jätkuks ja laienduseks. Käesolevas arengukavas on kultuurivaldkonna keskseteks suundumusteks kultuuripärandi hoidmine ja edendamine, elanikkonna laialdasem kaasamine kultuuritegevustesse, kultuuri eestvedajate ja juhendajate suurem väärtustamine ning kultuuri kvaliteedi tõstmine ja innovaatus.

Arengukava koosneb sissejuhatusest ja viiest peatükist. Esimeses peatükis tuuakse välja arengukava koostamise põhimõtted. Arengukava teises osas antakse ülevaade valla kultuuri ajaloost ja hetkeolukorrast, kolmandas peatükis arengusuunad, neljandas peatükis on formuleeritud tegevuskava ja investeringuvajadused ning viiendas osas on kirjeldatud arengukava uuendamise põhimõtteid.

Kultuuri arengukava koostamise algatas Saaremaa vallavolikogu oma 28.veebruari 2019.a otsusega nr 1-3/18. Arengukava aitab ühendada kultuuriga tegelevate organisatsioonide, asutuste ja entusiastide tegevused, luues suuremat omavahelist koostööd ja sünergiaid.

Arengukava koostamises osales ligikaudu 200 isikut, sealhulgas erakondade esindajad, valitsuse liikmed, kultuuri ja spordiosakonna töötajad, rahvamajade juhatajad ning avalikel koosolekul osalenud inimesed. Teksti on koostanud Aarne Põlluäär, Kristel Peel, Anneli Teppo-Toost, Heli Jalakas.

Koostajad tänavad kõiki, kes andsid oma panuse arengukava valmimisse, mis loodetavasti aitab kaasa Saaremaa kultuuri säilimisele ning arengule ning elukvaliteedi tõstmisele kodusaares.

Ajalooline taust

Saaremaa on paljude tuulte ristumispunktis, siin puhuvad nii tugevad looduslikud, poliitilised kui ka kultuurilised tuuled. Saaremaa ajalugu on tihedalt põimunud kogu Euroopa ajalooga. Meie juurde on sõidetud kõikjalt – siia on rännanud muu hulgas ka viikingid Euroopa põhjapiirilt ning maadeavastajad Euroopa lõunapiirilt.

13.–14. sajandil asus Kuressaares arvatavasti muistne sadamakoht, kuhu koondusid kõik ümbruskonna tähtsamad teed. Saaremaal on läbi ajaloo olnud erinevaid valitsejaid, kes kõik on pärandanud meile oma ajaloo, oma tugevused, oma nõrkused, oma vere.

Saare ajalugu jaguneb erinevate valitsejate võimul oleku põhjal perioodideks: alustades iidsetest viikingitest võib edaspidi jagada aja valitsejate järgi piiskopi ajaks (umbes 1340–1559), Taani ajaks (1559–1645), Rootsi ajaks (1645–1721), Vene ajaks (1721–1918) ja lõpuks

Eesti iseseisvusajaks (alates 1918). Ajalooliselt on Kuressaare tuntud saksakeelse nimega Arensburg, millega paralleelselt on nii sõnas kui ka kirjas kasutusel olnud eestikeelne kohanimi Kuresaar (aastast 1933 Kuressaare). Suurema osa nõukogude ajast (15. mai 1952 – 23. juuni 1988) kandis linn nime Kingissepa, Saaremaalt pärit enamliku revolutsionääri Viktor Kingissepa järgi. Saaremaa kultuuri- ja kirjandusloole panid aluse baltisakslased 16. sajandil. Just siis ilmusid esimesed raamatud ja kroonikad. 18. sajandi viimasest veerandist pärinevad esimesed teated teatritegemiste kohta Saaremaal ning sel ajal loodi ka esimene kooliteater. Kujutavat kunsti on esmalt märgitud 19. sajandi alguses. Väljakujunenud klassitsistliku hoonestuse tõttu võeti Kuressaare vanalinn 1973. aastal riikliku kaitse alla, tänapäeval on see Kuressaare vanalinna muinsuskaitseala.

Poliitilised tuuled on Saaremaale läbi sajandite toonud erinevate riikide ja valitsejate võimu ning see on jätnud sügava jälje nii meie rahvapärandisse kui ka kultuurilukku.

Arengukavas kasutatavad põhimõisted ja lühendid

HARRASTUSKULTUUR – tänapäevane huvitegevus, isetegevus ja huviklubid, seltsielu tema kõige laiemas mõttes, vabaharidus jne. Seda harrastatakse põhitööst vabal ajal ja reeglina pole see viljelejatele elukutseks ega elatusallikaks.

HUVIRING - Ühise huvialaga regulaarselt kindlas kohas ja kokkulepitud ajal tegutsev juhendajaga grupp.

HUVITEGEVUS – harrastaja süsteemne juhendatud tegelemine mingis kultuuri valdkonnas vaba tahte alusel tööst vabal ajal.

HUVITEGEVUSE TOETUS – valla toetus kultuuriühingutele huvitegevuse korraldamiseks.

KULTUUR – kaunid kunstid (muusika, tants, kirjandus, teater, film, arhitektuur, kunst, käsitöö) ja nende harrastamine, kultuuriteenused (raamatukogud, kultuurivaldkonna huviharidus), kultuuritraditsioonid (sh rahvakultuur ja muuseumid). Mõistet kasutatakse nii professionaalse kui harrastuskultuuri valdkondade tähistamiseks.

KULTUURIASUTUS – vallas paiknev ja/või vallavalitsuse hallatav asutus, sh muuseum, raamatukogu, mille põhiülesandeks on kultuurikorraldus ja kultuuriteenuste osutamine.

KULTUURIKORRALDUS – kultuuri pakkumise või kultuuriga tegelemise toetav funktsioon, sh administratiivne tegevus.

KULTUURIPÄRAND – Aineeline kultuuripärand on inimtekkelised või inimese ja looduse koosmõjul tekkinud esemed ja keskkonnad, millel on ajalooline, arheoloogiline, kultuuriline või esteetiline väärtus. Vaimne kultuuripärand on põlvest põlve edasi antavad tavad, esitus- ja väljendusvormid, teadmised, oskused ning nendega seotud tööriistad, esemed, artefaktid ja kultuuriruumid, mida kogukonnad, rühmad ja mõnel juhul üksikisikud tunnustavad oma kultuuripärandi osana ning hoiavad elavas ja loovas kasutuses.

KULTUURITRADITSIOONID – perioodiliselt korraldatavad kultuurialased mainesündmused ja -tegevused, mis on omased vaid Saaremaa vallale.

MAINESÜNDMUS – kultuurisündmus, mis aitab kaasa valla tuntusele ja positiivse maine kujundamisele.

MTÜ – mittetulundusühing, juriidiline isik.

MUUSEUM – muuseum on ühiskonna ja selle arengu teenistuses alaliselt tegutsev kultuuri- ja haridusasutus, mis ei taotle majanduslikku kasumit, mis on üldsusele avatud ning mille ülesanne on koguda, säilitada, uurida ning vahendada inimese ja tema elukeskkonnaga seotud vaimset ja materiaalselt kultuuripärandit hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel.

PROFESSIONAALNE KULTUUR – (resp. kunsti) all mõtleme professionaalide, st elukutseliste kunstnike, kirjanike, heliloojate jne. loomingut ja selle esitlust professionaalsete interpretide poolt.

PROJEKT – kindla eesmärgi saavutamisele suunatud, ajas ja ruumis piiritletud ühekordne tegevus või tegevuste kogum, mille elluviimiseks toetust taotletakse või kasutatakse.

PROJEKTITOETUS – rahastamisliik, millega avalik sektor toetab konkursi alusel kindla eesmärgi saavutamisele suunatud, ajas ja ruumis piiritletud, ühekordset ühenduse poolt elluviidavat tegevust või tegevuste kogumit.

PÄRIMUSKULTUUR - on levinud suulise pärimuse või jäljendamise teel ning jaguneb aineliseks kultuuriks ja vaimseks kultuuriks ehk folklooriks, mis haarab kunstilise rahvaloomingu liigid, nagu rahvaluule ja -muusika, rahvatantsud ja -mängud, aga ka traditsioonilised töekspidamised, teadmised ja oskused, rahvausundi ja -kombestiku, käsitööoskuse, rahvameditsiini, rahvapedagoogika jm. Mõiste pärimuskultuur eeldab seda kandvat kollektiivi, kes tunnetab seda omana, olgu see siis mingi kitsam kogukond või terve rahvas.

RAAMATUKOGU – kultuuri-, teaduse-, informatsiooni ja haridusasutus, mille eesmärk on tagada elanikele vaba ning piiramatult juurdepääs informatsioonile, teadmistele, inimhõlmele ning kultuurile, toetada elukestvat õppimist ja enesetäiendamist. Raamatukogu põhiülesanne on koguda, säilitada ja teha lugejale kättesaadavaks temale vajalikud trükised, auvised ja teised teavikud ning avalikud andmebaasid.

RAHVAKULTUUR – rahva pärandkultuuril ja traditsioonidel põhinev harrastustegevus, seltsitegevus vms eesmärgiga uurida, hoida ja jäädvustada paikkondlikke kultuuritraditsioone, avalikke kultuurisündmusi ning kultuurialast tegevust. Rahvakultuuri all mõistetakse kahte valdkonda: pärimuskultuuri ja harrastuskultuuri.

RAHVAMAJA – valla hallatav asutus

SELTSIMAJA / KÜLAMAJA – kohaliku kogukonna ühisel ettevõtmisel toimiv vallale kuuluv hoone

RAHVARAAMATUKOGU - olles kohapeal kui üks teadmiste maailma, pakub üksikisikutele ja ühiskonnagruppidele võimalusi elupõliseks õppimiseks, iseseisva otsustusvõime kujundamiseks ja kultuurialaseks enesetäiendamiseks.

RINGIJUHT – huvitegevuse või -ringi juhendaja/õpetaja.

SELTSING - kodanikuühenduse lepinguline vorm, kus seltsinglased lepivad kokku oma panuse andmises ühise eesmärgi saavutamiseks. Tegemist pole juriidilise ega füüsilise isikuga.

TEGEVUSKAVA – arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks ja elluviimiseks vajalike konkreetsete tegevuste loend koos soovitud tulemuse, ressursside, elluviijate ja tähtaegade määratlemisega.

TEGEVUSTOETUS – rahastamisliik, millega kohalik omavalitsus toetab ühenduse tegevust tervikuna, eesmärgiga säilitada või tõsta selle võimekust.

TOETUS – kindla eesmärgi täitmiseks antav raha, mis kantakse rahastamisotsuse ja/või toetuslepingu allkirjastamise järel tervikuna või tingimustes ette nähtud osade kaupa üle toetuse saaja arvelduskontole.

VABATAHTLIK TÖÖ – inimeste rahaliselt mõõdetav panus, kes töötavad oma vabast tahtest ja ilma rahalist tasu saamata.

VABAÜHENDUS - mittetulundusühing (samuti nende katusorganisatsioonid ja võrgustikud), seltsingud ja sihtasutused, kes ei ole KOVi, riigiasutuse või avalik-õigusliku institutsiooni valitseva mõju all.

VISIOON – kõrge üldistusastmega ettekujutus sellest, milliseks soovitakse kujundada valdkonna tulevik mingiks kindlaks määratud ajaks.

1. ARENGUKAVA KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED

1.1. Arengukava koostamise lähtekohad

Saaremaa valla kultuuri arengukava 2020–2030 käsitleb Saaremaa valla kultuurivaldkonna hetkeseisu, tulevikueesmärke ja tegevusi tulevikueesmärkide saavutamiseks. Arengukava arvestab arengu kavandamisel piirkondlike vajaduste ja eripäradega. Arengukavas kajastatud eesmärgid ja tegevused lähtuvad Saaremaa vajadustest üldisemalt, mitte ei piirdu kohaliku omavalitsuse pädevusse kuuluvate ülesannetega. Riik ja kohaliku omavalitsuse üksused arvestavad oma ülesannete täitmisel kultuuripärandi kui avaliku väärtusega ning teevad omavahel koostööd, et toetada kultuuripärandi säilimist ja kasutuses hoidmist.

1.2. Arengukava elluviimise eeldused

Arengukava elluviimise eeldusi ehk vallaeelarve võimalusi arengukavas kajastatud tegevuste elluviimiseks ei ole käesolevas dokumendis analüüsitud. Ülevaade arengukavas käsitletud tegevuste ja investeeringute elluviimiseks vajalike ressursside kohta antakse igal aastal koostatavas Saaremaa valla eelarvestrateegias ja rahastamise täpsem jaotus kinnitatakse vallaeelarves.

1.3. Arengukava koostamise protsess

Saaremaa valla kultuuri arengukava 2020–2030 koostamisel on lähtutud Saaremaa Vallavolikogu 22. veebruari 2018. aasta määrusest nr 8 „Saaremaa valla arengudokumentide menetlemise kord“. Saaremaa Vallavolikogu algatas Saaremaa valla arengukava 2020–2030 koostamise 28. veebruari 2019. aasta otsusega nr 18 „Saaremaa valla kultuuri arengukava koostamise algatamine“.

Saaremaa Vallavalitsuse 09. aprilli 2019. aasta korraldusega nr 444 moodustati arengukava koostamiseks töögrupp, kuhu kuulusid vallavolikogu esindajad ja vallavalitsuse kultuurivaldkonna esindajad. Töögrupi ülesanne oli tegevusvaldkonna sisuline käsitlemine arengukava koostamisel (sh hetkeolukorra analüüs, strateegiliste eesmärkide sõnastamine ja tegevuskava koostamine). Töögrupil oli õigus kaasata arengukava koostamisse eksperte ning huvi- ja sidusgruppide esindajaid.

2. OLUKORRA KIRJELDUS JA ANALÜÜS

2.1. Riigi ja kohaliku omavalitsuse rollist

Eesti Kultuuripoliitika eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks (Kultuuriministeerium, 2018).

Eestis on järjepideva rahvakultuurialase tegevuse korraldamine riigi tasandil Kultuuriministeeriumi ülesanne. Lisaks üldiste suundade ja õigusaktide väljatöötamisele ning riigipoolse rahastuse planeerimisele tegeleb ministeerium rahvakultuuri valdkonnas vaimse kultuuripärandi teemaga ning Eesti erinevate kultuuriruumide toetamisega. Alates 2012. aastast koordineerib kultuuriministeeriumi rahvakultuuri toetusprogramme Rahvakultuuri Keskus. Riigikogu poolt heakskiidetud dokument „Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused“ seab põhieesmärgiks tagada eesti rahvuskultuuri traditsioonide kestmise, vähemusrahvuste kultuuriautonoomia toetamise ning professionaalse ja rahvakultuuri elujõulisuse kõigis kultuurivaldkondades. Kultuuri toetamiseks eraldatakse vahendeid nii otse riigieelarvest kui ka Eesti Kultuurkapitali ja Rahvakultuuri Keskuse kaudu, kusjuures kultuuri kandepinna laiendamiseks suurendatakse valitsusväliste organisatsioonide ja era- ning avalikõiguslike isikute võimalusi kultuurisuundumuste kujundamisel. Riik toetab peamiselt üleriigiliste kultuuriühenduste ja rahvakultuurialaste keskseltside tegevust, sh üldlaulu- ja -tantsupidude traditsiooni, ning riigi ja kohalike omavalitsuste hooleks on selle toimimiseks vajaliku võrgustiku elus hoidmine ning arendamine.

Rahvakultuur hõlmab Eesti pärimuskultuuri ja rahvuslikel traditsioonidel põhinevat harrastustegevust, rahvuslike ja paikkondlike kultuuritraditsioonide uurimist, hoidmist ja jäädvustamist, avalikke kultuurisündmusi ning rahvakultuurialast seltsitegevust, koolitust ja täiendõpet. Rahvakultuurialaste maakondlike tegevuste osaline toetamine toimub Rahvakultuuri Keskuse kaudu, läbi maakondades töötavate rahvakultuurispetsialistide võrgustiku. Nende ülesandeks on koguda, korraldada, levitada ja talletada rahvakultuurialast informatsiooni ning nad on ühendavaks lüliks rahvakultuurialast tegevust korraldavate üleriigiliste ja maakondlike institutsioonide vahel. Laulu- ja tantsupidude jätkuv traditsioon on Eesti rahvakultuuri osana pidevalt arenev protsess, millele pani aluse esimene üldlaulupidu Tartus 18.-20. juunil 1869. aastal. Laulu- ja tantsupidusid korraldab Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus (ELT SA). Riik aitab traditsiooni jätkumisele kaasa rahvakultuuri mentorprogrammi ning laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate kollektiivide tegevustoetuse programmi kaudu, mida haldab 2010. aastast ELT SA.

Kohaliku omavalitsuse kohustused kultuurivaldkonnas põhinevad kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse sättel, mille kohaselt omavalitsusüksuse ülesanne on korraldada huvikoolide, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist, juhul kui need on omavalitsusüksuse omanduses. Kuna kohaliku omavalitsuse toimimise esmane põhimõte on kohaliku elu küsimuste iseseisev ja lõplik otsustamine ning korraldamine, siis on valla vabadus määrata prioriteedid ja väärtused, mille alusel erinevaid eluvaldkondi toetada ja arendada. Vastavalt võimalustele kajastuvad vallaelarves ka kultuurivaldkonna kulud – kultuuriasutuste ülalpidamiskuludele lisanduvad investeeringud ning vabaihendustele antavad toetused (tegevustoetused ja projektitoetused). Saaremaa vallas on sisse viidud põhimõte, et kui valda tuuakse avalikes huvides teostatud projektidega väljastpoolt rahalisi vahendeid, siis vald toetab ettevõtmisi omaosalusega.

Just projektitegevusega on vabaühendustel oluline osa kohalikus kultuurikorralduses ja -arengus. Saaremaa Vallavolikogu juurde on alalise komisjonina moodustatud kultuuri- ja spordikomisjon, mille põhiliseks tegevusvaldkonnaks on vallavolikogu ja -valitsuse suunamine valla kultuuri- ja sporditegevuse ning nende valdkonnaga seotud mittetulundustegevuse küsimustes. Vallavalitsuses kureerib kultuurivaldkonda kultuuri-, spordi-, haridus- ja noorsootöö valdkonna abivallavanem.

2.2. Saaremaa vald, hetkeolukord, meie kultuuritegijad ja kultuuripärand

Saaremaa vald on vald Saare maakonnas, mis hõlmab Saaremaad ja lähedal asuvaid väikesaari. See on Eestis suurima pindalaga (2717,83 km²) kohalik omavalitsusüksus. Valla keskuseks on maakonna ainuke linn Kuressaare, mille linnapea esindusrolli täidab vallavanem. Lisaks on vallas 9 alevikku (Aste, Kihelkonna, Kudjape, Kärla, Leisi, Nasva, Orissaare, Salme, Valjala) ja 427 küla. Valla koosseisu kuuluvad püsiasiustusega saared Abruca, Vilsandi ja Kõinastu, lisaks mitmed väiksemad saared.

Saaremaa vald moodustus 21.10.2017, kui jõustus 12 omavalitsuse (Kuressaare linna ning Kihelkonna, Laimjala, Leisi, Lääne-Saare, Mustjala, Orissaare, Pihla, Põide, Salme, Torgu ja Valjala valla) ühinemine.

2019. aastaks on kaardistatud Saaremaa valla hallatavate kultuuriasutuste sisu ja tegevus. Igal aastal koostatakse statistika analüüsi põhjal kokkuvõtte arengukava mõõdikuid ning muid olulisi parameetreid silmas pidades. Koostatud on järgmised Saaremaa kultuurivaldkonda reguleerivad alusdokumendid:

- „Saare Maakonna Keskraamatukogu põhimäärus“,
- „Mittetulundustegevuse toetamise kord“
- „Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise kord“
- Saaremaa hallatavate kultuuriasutuste põhimäärused.

Teostatud on Saaremaa valla kultuuri, spordi ja vabaaja sündmuste portaali arendus. Asutatud on valla osalusega sihtasutused SA Saaremaa Muuseum ja SA Kuressaare Teater.

Piirkondliku eripära ja identiteedi hoidmine toimub läbi kvaliteetsete ja kõigile kättesaadavate rahvakultuuriürituste korraldamise Saaremaal. Saaremaa on tuntud oma eristuva pärimuskultuuri ja saarlased oma tugevalt saarega seotud juurte poolest. Rahvakultuur loob võimalused eri kultuurivaldkondade järelkasvuks ja innustab inimesi aktiivselt kultuuriprotsessis osalema. Kohalike kihelkondade pärand, rahvariided, tantsud, laulud ja töökspidamised on osa kultuurist, mida toetab ja väärtustab ka ühtse Saaremaa valla poliitiline visioon.

Kultuuri ja vabaaja tegevuste toetamiseks jagati 2019. aastal ca 488 000 eurot (stipendiumid, III sektori tegevustoetused ja projektitoetused). Jätkub kolmanda sektori üksuste toetamine eesmärgiga soodustada kodanikuühenduste tegevust kultuuri valdkonnas laiemalt ja koostöös valla hallatavate asutustega. Kõigil on võimalus olla ise osaline kultuuriloomise protsessis.

Jätkub avalike konkursside korraldamine loomeisikute tunnustamiseks ja toetuseks. Koostööd tehakse Eesti Kultuurkapitali Saaremaa ekspertgrupiga. Ühiselt korraldatakse ja antakse välja järgmisi konkursse ja tunnustusi:

- Saaremaa Kunstikonkurss,

- Eerik Haameri nimeline kunstiauhind,
- Saaremaa laulupeo ja tantsupeo ideekonkursid,
- Hendrik Krummi nimeline kultuuripreemia,
- Saare maakonna kultuuripärl,
- kultuuri aastapreemiad,
- elutöö preemia
- laste ja noorte kaunite kunstide stipendium.

Kuressaare kultuurikeskus ja Saare maakonna keskraamatukogu on valla suurimad kultuuriasutused. Kultuuriasutustele Kuressaares on oodata lisa erasektori poolt rajatud kultuuri- ja vabaaja keskuse Thule Koda ning valmiva elamuskeskuse WoW näol. Uued keskused tekitavad kohalikus kultuuriruumis konkurentsi, kuid samas avarduvad kultuuritarbija valikuvõimalused.

Tähtis osa kultuuris on kujutaval kunstil, mille kandjaks Kuressaares on Raegalerii, mis oma tegevuses pühendub Eesti kunstipärandi ja kaasaegse kunsti esitlemisele ning Saaremaa professionaalse ja harrastuskunsti tutvustamisele. Kunsti tutvustatakse pidevalt ka Saaremaa Muuseumis (ajalooliste maalide püsiväljapanek ja näitused), Ajamajas ning Saaremaa Kunstistuudios.

Tegevust jätkab sihtasutusena Saaremaa Muuseum, kuhu kuuluvad Saare Arhiivraamatukogu, Aavikute majamuuseum, Mihkli Talumuuseum ja sümbolse tähtsusega Kuressaare piiskopilinnus (linnust külastab aastas 70–80 tuhat inimest).

Jätkub muinsuskaitsealuste hoonete renoveerimise toetamine ning nende hoonete kasutus kogukonnale erinevatel kultuurilistel eesmärkidel muutub avatumaks. Suurimad probleemid on seotud säästliku kütte ja hoonete korrashoiuga.

Vajadus on kaasaegse multifunktsionaalse kultuurikeskuse järele, mis mahutaks 1000 – 2000 inimest ning võimaldaks korraldada kontserte, konverentse, kunstinäitusi ja muid kultuuriga seotud sündmusi ühes majas koos. Suurearvulist publikut mahutav hoone võimaldaks võimaldaks korraldada ka rahvusvahelisi üritusi. Kultuuritaristu puhul on vajalik arendada just selle multifunktsionaalsust.

2.2.1. Kirikud

Saaremaal on kuni 35 erinevat kogudust ning esindatud on Eesti Evangeelne Luterlik kirik (EELK)- 13 Eesti Apostlik- Õigeusu kirik (EAÕK)- 12, Eesti Metodisti Kirik (EMK)-2, Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit (EEKBKL)- 5, Eesti Kristlik Nelipühi Kirik (EKNK)- 2, Seitsmenda Päeva Adventistide Koguduste Eesti Liit (AK Eesti Liit)- 1

Saaremaa kogudused:

- AKEL Kuressaare kogudus
- EAÕK Kuressaare Püha Nikolai kogudus
- EAÕK Laimjala Vassilius Suure kogudus
- EAÕK Leisi Püha Olga kogudus
- EAÕK Levala Püha Neeva Aleksandri kogudus

- EAÕK Lümada Issanda Muutmise kogudus
- EAÕK Metsküla Issanda Templisseviimise kogudus
- EAÕK Mustjala Prohvet Eeliase kogudus
- EAÕK Piila Peaingel Miikaeli kogudus
- EAÕK Pärsama Püha Innokenti kogudus
- EAÕK Reomäe Apostel Andree kogudus
- EAÕK Ööriku Püha Kolmainu kogudus
- EAÕK Tornimäe Neitsi Maria Kaitsmise kogudus
- EEKBKL Eikla Priikogudus
- EEKBKL Kuressaare Siioni kogudus
- EEKBKL Leisi Baptistikogudus
- EEKBKL Meiuste Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide kogudus
- EEKBKL Valjala Rahu Vabakogudus
- EELK Anseküla Maarja kogudus
- EELK Jämaja Kolmainu kogudus
- EELK Kaarma Peeter-Pauli kogudus
- EELK Karja Katariina kogudus
- EELK Kihelkonna Mihkli kogudus
- EELK Kuressaare Laurentiuse kogudus
- EELK Kärla Maarja-Magdaleena kogudus
- EELK Mustjala Anna kogudus
- EELK Orissaare kogudus
- EELK Pöide Maarja kogudus
- EELK Püha Jakobi kogudus
- EELK Saaremaa Jaani kogudus
- EELK Valjala Martini kogudus
- EKNK Kuressaare kogudus
- EKNK Orissaare kogudus
- EMK Kuressaare kogudus
- EMK Reeküla kogudus

Enamik Saaremaa kogudused omavad kõrge turismiväärtusega ajaloolisi muinsuskaitsealuseid hooneid. Koguduste üheks investeringumahukamaks ülesandeks on kirikute ja nende ümbruste hooldamine ja säilitamine tulevastele põlvetele. Kirikud on tunnustatud turismiobjektid ja avatud kõigile „Teeliste kiriku“ projekti raames ka väljaspool kirikus teostatavat põhitegevust. Lisaks on kirikud avatud ja armastatud kontserdipaigad. Ühinenud omavalitsuses kannavad kogudused piirkondlikku (kihelkondlikku) identiteeti ja aitavad oma tegevusega vältida ääremaastumist. Valla huvides on toetada kodanikulagatust ning suurematest keskustest kaugemal tegutsevaid ühendusi. Kogudustel on kanda oluline roll kodanikuühiskonna võrgustiku arendamisel.

Suuremates Saaremaa kogudustes tehakse nii laste, noorte, perede kui hoolekande ehk diakooniatööd. Kahes laagrikeskuses (Püha ja Vanamõisa) korraldatakse regulaarselt erinevaid laagreid ja võetakse vastu külalisi. Kuressaares tegutseb kristlik pereraadio ja Eesti ainus Pildiraadio mis teeb regulaarselt ülekandeid olulisematelt üle Eesti toimuvatest eri kirikute ja kogudustega seotud sündmustest.

Saaremaa vallas jagatakse religiooniteenuste osutamise toetuseks igal aastal kolmele suurimale konfessioonile eelarvest 40 000 eurot. (EELK ja EAÕK koguduse puhul on see suunatud

muinsuskaitse all olevate kirikuhoonete ja nendes sisalduvate varade eksponeerimisele ja hooldamisele.)

Kõigil kogudustel on võimalik taotleda valla eelarvest (2018-2020) kirikuhoonete remondiks toetust ühtekokku kuni 160 000 euro ulatuses. Otsuseid eraldiste kohta teeb valla poolt kokku kutsutud komisjon, kuhu on kaasatud muinsuskaitse esindajad.

Vald teeb koostööd kogudustega suuremate restaureerimisprojektide rahastamiseks riigieelarvest ja aitab pidada läbirääkimisi muinsuskaitse, pääste- ja tuleohutusnõuete täitmiseks.

Vald tagab koguduse enda või vallaga koostöös kirjutatud projektide omaosaluse (sarnaselt teistele piirkonnas tegutsevatele MTÜ-dele), toetab võimalusel laste laagrite korraldamist, toetab kalmistupühade muusikalist kujundust, võimaldab osavaldades olulisemate sündmuste puhul inimeste transporti kiriku juurde ja kaasab koguduste esindajad suuremate piirkondlike projektide aruteludesse.

2.2.2. Muuseumid

Vastavalt muuseumiseadusele on muuseum ühiskonna ja selle arengu teenistuses alaliselt tegutsev kultuuri- ja haridusasutus, mis ei taotle majanduslikku kasumit, on üldsusele avatud ning mille ülesanne on koguda, säilitada, uurida ning vahendada inimese ja tema elukeskkonnaga seotud vaimset ja materiaalselt kultuuripärandit hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel.

Saaremaa vallas tegutseb Sihtasutus Saaremaa Muuseum ning nende filiaalid Saare Arhiivraamatukogu, Aavikute majamuuseum ja Mihkli talumuuseum.

2018. aastal külastas Sihtasutust Saaremaa Muuseum 59 236 piletiga külastajat. Muuseumis toimus 72 üritust, milledest 31 oli korraldatud muuseumi enda poolt. Väga oluline tulevikusuund on muuseumil töö laste- ja noortega. Haridusprogrammide raames korraldati 2018. aastal 127 erinevat üritust.

Saaremaa vald jätkab koostööd Sihtasutusega Saaremaa Muuseum nende tegevuste toetamisel.

Saaremaa vallas tegutseb lisaks Saaremaa Muuseumi hetkel veel 5 muuseumit: Sakla, Bulla majamuuseum, Jööri külamuuseum, Sõrve Militaarmuuseum ja Saaremaa Sõjavaramuuseum.

2.2.3. Raamatukogud

Vastavalt rahvaraamatukogu seadusele on rahvaraamatukogu kohaliku omavalitsuse asutus, mille eesmärk on tagada elanikele vaba ja piiramatult juurdepääs informatsioonile, teadmistele, inimhõltsaavutustele ning kultuurile, toetada elukestvat õppimist ja enesetäiendamist.

Saaremaa vallas pakuvad raamatukoguteenust Saare Maakonna Keskraamatukogu ja keskkogu 26 haruraamatukogu (Abruka, Aste, Eikla, Kaali, Kaarma, Kihelkonna, Kõrkvere, Kärkla, Laimjala, Leisi, Lümanda, Metsküla, Mustjala, Orissaare, Pihtla, Pärsama, Randvere, Sakla, Salme, Sandla, Tagavere, Taritu, Torgu, Tornimäe, Valjala, Võhma). Finantseerimine toimub valla- ja riigieelarvest ning projektitöö tulemusena..

Ühinemislepingust tulenevalt, milles oli ette nähtud maaraamatukogude struktuuri korrastamine, on läbi viidud Saaremaa valla raamatukogude võrgu ümberkorraldamine Saare

Analüüsid valla raamatukogude hõlvet (lugejate % teeninduspiirkonna elanike arvust), külastuste ning laenutuste arvu, vähendati osade haruraamatukogude juhatajate töökoormust ning sellest tulenevalt ka osade raamatukogude lahtiolekuaegu. Ühtki haruraamatukogu ümberkorraldusprotsessis ei suletud. Koostati Saare Maakonna Keskraamatukogu uus põhimäärus, mis sätestab ka haruraamatukogude tegevused.

2018. aastal alustatud haruraamatukogude juhatajate ja raamatukoguhoidjate palgatasemete ühtlustamine arvestades haridustaset ja kutsekvalifikatsiooni võimaldas 2019. aastal ühtlustada kesk-eri haridusega raamatukogude juhatajate ja raamatukoguhoidjate palkasid (tõus 2019. aastal keskmiselt 11,8 %). Jätkatakse kõrgharidusega raamatukogude juhatajate palgamäärade

2018. aastal oli Saaremaa valla raamatukogudes kokku 11 471 registreeritud lugejat (sh 5816 keskkogus), külastusi oli kokku 188 778 (sh 109 064 keskkogus) ja kojulaenutusi 227 796 (sh 100 023 keskkogust). Valla raamatukogudes sai vaadata 489 näitust (sh 70 keskkogus) ning osaleda 435 üritusel (sh 59 keskkogus). Viidi läbi 581 kasutajakoolitust (individuaalsed ja rühmakoolitused kokku), sh 191 keskkogus.

Saaremaa valla raamatukogudes töötab 45 raamatukoguhoidjat (sh 19 keskkogu peamajas). 24 töötajal on kõrgharidus. VI raamatukoguhoidja kutsekvalifikatsioon on Kutsekoja poolt omistatud 28 töötajale ja VII raamatukoguhoidja kutsekvalifikatsioon kolmele raamatukoguhoidjale. Raamatukogudes töötavad asjatundlikud ja pühendunud inimesed.

Et olla kursis raamatukogunduse uute trendide ja tehnoloogiatega ning pakkuda lugejatele kvaliteetset raamatukoguteenust, tegelevad raamatukoguhoidjad regulaarselt enesetäiendamise ja välislähetustel, et õppida tundma parimaid praktikaid teistest Eesti ja välismaa raamatukogudest.

Olulised suunad tulevikuks:

- Suurem tähelepanu laste ja noorte lugemisharjumuste kujundamisele
- Raamatukoguhoidjate töö väärtustamine
- Raamatukogude füüsilise keskkonna parandamine
- Oluline on, et raamatukogu paikneks keskses ja ligipääsetavas kohas, teiste peamiste avalike teenuste läheduses ning oleks kergesti ligipääsetav ka eakatele ja erivajadustega inimestele. Mõnede haruraamatukogude füüsiline keskkond vajab kaasajastamist. Raamatukogu füüsilise keskkonna arendamisel tuleb lähtuda ennekõike kasutajate vajadustest. Raamatukogu ruum peab olema selline, et inimesed sooviksid seal aega veeta, sh kohtuda, õppida, töötada ja kultuuriselt aega sisustada. Vajalik on pakkuda kvaliteetset töökeskkonda ka raamatukogu töötajatele.
- Arendada raamatukogude tehnilist võimekust

Tuleb parandada ja kaasajastada raamatukogude tehnilist varustatust (sh moodne ja vajaliku võimsusega arvutipark, statsionaarne ja traadita turvaline internetiühendus, printimis- ja skaneerimisvõimalused, võrgu-väljaannete lugemise võimalus, seadmed, mis toetavad hariduslike ja vabaajategevuste läbiviimist) ning investeerida tarkvarasse.

Eesmärk: Raamatukogu elustiili osaks!

2.2.4. Rahvamajad / kultuurimajad

1931. aasta rahvamajade seadusega loodi Eestis ühtlane üleriiklik rahvamajade võrk ja anti asjakohased eeskirjad rahvamajade ülalpidamiseks, ehitamiseks ja korraldamiseks. Võrgu kujundamisel tuli silmas pidada, et rahvamaja asuks piirkonna keskkohas, oleks kodanikele kättesaadav ja et tegevusraadius oleks vähemalt 7 km.

Tänapäevases Eestis pole rahvamajade tegutsemine reguleeritud ühegi seadusega. Omavalitsused juhivad hallatavate kultuuriasutuste töökorralduses institutsioonide põhistest seadustest (Rahvaraamatukogu-, Muuseumi- ja Huvikooliseadus), kuid seadusega on seni reguleerimata rahvamajade institutsionaalne töö.

Ühinemislepingust tulenevalt on säilitatud rahvamajade olemasolev võrk ning toetatakse ja arendatakse nende tegevust endises mahus. Jätkatakse traditsiooniliste kultuuriürituste korraldamist, arvestades kohaliku kultuuriruumi eripära ning piirkonna traditsioone. Valla poolt jätkatakse kultuurikollektiivide tegevuse toetamist vähemalt senises mahus.

Saaremaa vallas tegutseb eri piirkondades 2018 aasta seisuga viisteist rahvamaja, üks kultuurimaja ja Kuressaare Kultuurivara, kus kokku tegutseb 152 huviringi 1 877 osalejaga.

Saaremaa rahvamajades tegutseb 114 taidlusringi (rahvakultuur, näite- ja pillimäng) 1 471 osalejaga ja 41 muud huviringi 406 osavõtjaga.

piirkond	rahvamaja	ringides osalejate arv	mitu ringi tegutseb
Lümanda	Taritu Rahvamaja	78	5
Kihelkonna	Kihelkonna Rahvamaja	126	8
Mustjala	Mustjala Rahvamaja	55	6
Pöide	Tornimäe Rahvamaja	159	13
Kaarma	Nasva Rahvamaja „Nasva klubi“	78	7
Lümanda	Lümanda Rahvamaja	125	10
Leisi	Pärsama Rahvamaja	82	7
Kaarma	Eikla Rahvamaja	22	4
Orissaare	Orissaare Kultuurimaja	244	15
Salme	Salme Rahvamaja	146	16
Leisi	Karja Rahvamaja	40	3
Kaarma	Aste Rahvamaja	70	8
Laimjala	Laimjala Rahvamaja	98	14
Pihla	Sandla Rahvamaja	40	5
Kärla	Kärla Rahvamaja	120	10
Valjala	Valjala Rahvamaja	89	6
Kuressaare	Kultuurivara	305	15

Eelpool nimetatud kultuuriasutused on piirkondade kultuurielu keskused, kus on korraldatud rahvakultuurialane harrastustegevus, traditsioonilised üritused, sündmused lastele ja täiskasvanutele: tantsuõhtud, teemaüritused, kontserdi-, etendus- ja näitustegevus ning filmilevi vahendamine.

2018. aasta statistikaaruande järgi korraldati rahvamajade/kultuurimajade poolt kokku 351 üritust, külalistajate koguarvuga 39 194. Etendusi ja kontserte oma maja taidlejatega anti majades 156. Külalistetendusi/kontserte toimus kokku 177, neist professionaalidelt 98 ja taidlejatelt 79. Kokku külastas külalistetendusi ja kontserte 19 392 inimest. Väljasõiduetendusi ja kontserte kultuuriasutuse oma kollektiividega korraldati kokku 304 korral.

Valla hallatavad kultuuriasutused taotlesid lisaks oma eelarvele sündmuste korraldamiseks ja kultuurialaseks tegevuseks lisavahendeid 68 projektile kogusummas 81 937 eurot.

2018. aastal alustatud rahvamajade juhtide palgatasemete ühtlustamine arvestades haridustaset ja kutsekvalifikatsiooni võimaldas 2019. aastal tõsta kultuurijuhtide palkasid keskmiselt 6,6%. 2019. aastal alustati kultuuri valdkonna huviala ringijuhtide töö- ja palgatingimuste ühtlustamisega ning palgaarvestuse aluste väljatöötamisega.

Saaremaa valla kultuuriasutustes töötab hetkeseisuga 6 kultuurikorraldaja kutsekvalifikatsiooniga juhatajat.

2.2.5. Vabaühendustest

Vabaühendus on mittetulundusühendus, mille tegevus ja administratsioon on avalikust võimust ja äriettevõtetest sõltumatud. Vabaühenduste hulka kuuluvad seltsingud, mittetulundusühingud, sihtasutused ja nende katusorganisatsioonid juhul, kui nad pole asutatud avaliku võimu või äriettevõtte poolt selleks, et täita nende poolt määratletud ülesannet.

Saare maakonnas on 2018. a seisuga 901 mittetulundusühendust ning nendest 831 tegutsevad Saaremaal.

Suure osa vallas toimuvaid kultuuriüritusi korraldavad ja viivad läbi vabaühendused. Saaremaa vallavalitsus jagab igal aastal mittetulundusühingutele selleks tegevustoetusi ning võimalik on taotleda ka projektitoetusi erinevate sündmuste korraldamiseks. Vabaühendused kasutavad neid võimalusi aktiivselt ning 2019. a jagati mittetulundusühingutele kokku kultuurivaldkonnas 42 367 eurot.

Samuti on aktiivsed vabaühendused külaseltsid, kes veavad külaelu maapiirkondades. Korrastatakse külalplatse, tehakse heakorratöid, korraldatakse üritusi ning hoolitsetakse üldise külaelu korraldamise eest.

Saaremaal on mitmeid traditsioonilisi seltsimaju, kus tegeletakse huvitegevusega, kogukonna liikmete liikumise soodustamise, muusika, teatri aga ka koolituste ja ürituste korraldamisega. Kuid on ka kaks väga multifunktsionaalset maja, mis pakuvad muu hulgas rendipindu kauplusele ja äriettevõtetele. Jahiseltside majad on küll valdavalt jahiga seotud tegevusteks, aga kohalikel on võimalik neid ka erinevate ürituste tarbeks kasutada.

Paljud nii Saare maakonna kui ka üldiselt Eesti seltsimajad sõltuvad eelkõige kohaliku omavalitsuse otsustest ja tahtest, kuna kuuluvad otseselt KOV-le. Olgugi, et koostöö omavalitsustega on valdavalt hea, puuduvad seltsimajades sageli palgalised kultuuritöötajad ning vastutus seltsimaja tegutsemise eest lasub vabatahtlike õul. Kindlasti ei tohiks eristada ametlikke ja nõu isetekkelisi seltsimaju ning kogukonna elu arendavad organisatsioonid, mis ei ole otseselt omavalitsuse ülalpidamisel, peaksid toetusi saama võrdsetel alustel.

Eelpool tulenevast on teine oluline aspekt missioonitundega vabatahtlike ja sädeinimeste panus, sest seltsimajad püsivad korras tänu vabatahtlike tööle. Samas võib sõltumine üksikutest aktiivsetest inimestest suurendada ohtu, et liidri väsimisel seltsimaja tegevus hääbub.

Kuna seltsimajad on kogukonna püsimise ja jätkusuutlikkuse seisukohalt olulise tähtsusega, võiks omavalitsus leida vahendeid, et vähemalt üht seltsimaja elus hoidmisega tegelevat inimest tasustada. Tugevat seost palgaliste töötajate arvu ja seltsimaja toimetuleku vahel pole, kuid leitakse, et aktiivsetele inimestele palga maksmine on oluline. Suurem osa Saare maakonna seltsimajade liidritest on pikaajalise staažiga.

Kõige rohkem vajatakse toetust maja haldamise ja remondiga seotud tegevusteks, samas peeti rahaliste vahendite leidmist ka keeruliseks. Probleem võib peituda julguse või kogemuste puuduses, aga ka projektis osalemisel nõutavas võrdlemisi suures omaosaluse määras, mida seltsidel maksta ei ole. Üheks lahenduseks oleks tõenäoliselt ühiselt suuremate projektitaotluste esitamine või omavaheline kogemuste jagamine ja mentorlus.

Mitmed Saare maakonna seltsimajad mainisid uuringus (Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži uuring „Saare maakonnas tegutsevate seltsimajade hetkeseis ja tulevikuplaanid“ 2015), et pakutakse teenuseid ka turistidele (ruumirent, majutus, kogukonnaköök, mitmel juhul muuseumi teenus jne). Kindlasti annab oma tegevusampluaad turistide arvelt laiendada ning see annab laiemad võimalused ka turundustegevuste arendamiseks.

Saare maakonnas on väga erineva külastatavusega seltsimaju, eelnimetatud uuringu põhjal selgus, et üht Saare maakonna seltsimaja külastab aastas keskmiselt 375 inimest.

Teenustest pakutakse ruumirenti, sportlike tegevusi (nt jõusaal ning jahispordiga seonduv), veel on seltsimajadega seotud kauplus, postipunkt, kogukonnaköögid (sh suveköök), ning majutuse pakkumine. Veerand küsitluses osalenutest oli märkinud, et majas tegutseb raamatukogu, lugemistuba ja/või internetipunkt, mis näitab, et mitmed seltsimajad pakuvad lisaks kooskäimise kohale ja huvitegevuste harrastamisele mitmeid elukvaliteeti parendavaid teenuseid. Seega on mitmel seltsimajal suhteliselt lai kasutusvaldkond. Valdavalt hindasid seltsimajad oma toimetulekut heaks või keskmiseks.

2.2.6. Teater

Kuressaare Teater on maakonna ainus kutseline teater. Oluline osa repertuaarist on eesti dramaturgia, eeskätt kohaliku teemaatika käsitlemisel. Viimastel aastatel on olnud suund originaaldramaturgia eritellimustel. Alates 2019. aastast tegutseb teater sihtasutusena, mis võimaldab väikese koosseisuga teatril jätkata regulaarselt ja paindlikult oma-, ühis- ja projektlavastuste tootmist nii kodulaval kui külalisetendusi andes.

2018 a Kuressaare Teater etendas aastas 116 mängukorda. Teatrikülastajate arv on kasvanu võrreldes eelmise aastaga 4553 külastuse võrra. Kasvanud on ka teatri väljasõiduetenduste arv ja vaatajate arv ligi 4000 vaataja võrra.

2019. aasta 1. jaanuari seisuga töötab Kuressaare Teatris 13 inimest.

	Lavastused		Etendused		Külastajad			TeatriKino		
	Uus-lavas-tused	Kogu reeper-tuaar	Statsio-naaris	Väljas-pool	Kokku	Statsi onaari s	Väljas-pool	Kokku	Sean sse	vaataj aid kokku
2018	4	11	55	61	116	5530	10912	16442	88	5017

Lisaks kutselisele teatrile tegutsevad Saaremaa valla toetusel hallatavates kultuuriasutustes väga heal tasemel vabariiklikult tunnustatud harrastusteatri trupid: Salme, Taritu, Lümända, Kärļa, Tornimäel 2, Orissaare ja Nasva ning Saaremaa Teater.

2.2.7. Kino

Saaremaal on 2019. aastaks kolm professionaalse tehnikaga varustatud kino: Saaremaa valla osalusega SA Kuressaare Teatrikino, erakapitalil põhinevad Apollo kino Kuressaare Aurigas keskuses ja Thule kino Thule Kojas.

Kinoseansse Saaremaa maapiirkondades korraldavad valla hallatavad asutused rahva- ja kultuurimajad MTÜ Kinobuss vahendusel ja koordineerimisel. Valla eelarvest on planeeritud MTÜ Kinobuss tegevuse toetamine. Oluline on maapiirkondades säilitada kinoteenuse kättesaadavus ja optimaalne kinopileti hind. 2018. aastal korraldati maakultuurimajades kokku 140 kinoseanssi.

Filmilevi jaguneb tehniliste võimekuste tõttu kaheks:

- Professionaalse levivõimekusega paiksed kinosaalid (DCP-projektsioon) on "kogunenud" Kuressaarde, nüüdseks on juba kolm eri organisatsiooni, kes moel või teisel linastavad DCP tehnikaga filme. Ekraanide arv on Kuressaares kokku 5; 2 Aurigas (Apollo), 2 Thule Kojas ja 1 Teatrikinos.
- Professionaalne süsteem on ka 1 ränd-DCP kino Kinobussi poolt, esialgu on kaetud selle ühe projektsioonitehnikaga teatud perioodilisusega korduv kinoseanss Ida Saaremaa piirkonnas, suurim asula Orissaare ning lähimad osavaldade keskused Valjala, Laimjala, Tornimäe, Leisi. Ränd DCP süsteem rahvamajade vahel perioodiliselt liikumiseks on käivitamisel.

Lisaks on Saaremaal Kinobussi korraldatav Kinokodade võrgustik Kinokoda - BluRay/HD-projektsioonitehnikaga rahvamajad ja kultuurimajad , kokku 12 Kinopunkti:

- Eikla Klubi;
- Hellamaa Külakeskus;
- Kihelkonna Rahvamaja;
- Kärļa Rahvamaja;
- Laimjala Rahvamaja;
- Leisi Kool;
- Mustjala Rahvamaja;
- Orissaare Kultuurimaja;
- Salme Rahvamaja;
- Sandla Rahvamaja;
- Tornimäe Rahvamaja;
- Valjala Rahvamaja.

Apollo kino Aurigas on eelkõige suunatud kommertslevile, kino tegutsemise suund selge ja suures pildis äri keskendumisele igati arvestatav.

Teatrikino näitab filme vastavalt võimalustele ja tekkivale ajale, mis teatritegevusest üle jääb.

Eelkõige on elegantses mugavas keskkonnas näitamisel uued Eesti filmid (tõsielu-, mängu-, animafilmid), kuid valikus on ka nn art-house tüüpi kunsti- ja kultuurisuunitlusega filmid väljastpoolt Eestit. Võib öelda, et omad teatud põhimõttelist sihti meediakirjaoskuse hariduslike eesmärkide saavutamiseks ehk on kunsti ja kultuurikeskse lähenemisega.

12 Kinopunkti näitavad oma jõudude ja tehnikaga eelkõige kõiki uusi Eesti filme ning lisaks teatud kultuurfilmide "seltskonda" käivat valikut lastele-noortele, aeg-ajalt ka vanemate sihtgrupile suunatud autorifilme.

Meediakirjaoskus on tänapäeval saamas tavaoskuseks. Selleks on loodud filmivaatamise võimalused. On loodud Saaremaa Filmifond, läbi mille saab juhtida audiovisuaalset kultuuri- ja haridustööd ja -tegemisi ka professionaalsel tasandil, selleks on juba loodud ja luuakse juurde erinevaid suuremaid ja väiksemaid filmiharidusringe ja -keskuseid (Meediaring Kuressaares, Filmitalgufilm Ida-Saaremaal). Lisaks on juba mitmeid aastaid toimunud noorte endi poolt korraldatud filmifestival mini-film, mis aitab alternatiivtasanditel autodidaktiliste meetoditega saavutada meediakirjaoskust.

Kõiki eelnimetatud tegevusi tuleb jätkuvalt ja tasakaalus regiooniti vastavalt vajadustele ressursidega toetada - kuna audio-visuaalteos on oma agenda püstitamisel ja jagamisel läbitungivaima võimega teavitusmeetod. Lisaks tuleb kodanikku teavitada ja harida, et vältida massimanipulatsioone (teatavasti on AV-teos ka suurim manipulatsioonivahend).

Tänu kino- ja filmivaatamise võimalusele igas Saaremaa piirkonnas, visuaalkasvatusega tegelevatele ringidele, uutele õppekavadele, festivalidele jms ettevõtmistele kasvavad saare elanikest kaasaegse kirjaoskusega teadlikud kodanikud. Nad ei lase enesega manipuleerida ja kes suudavad iseseisvalt suhtlemisvõimalusena AV-teost kasutada maksimaalsel moel, et oma tööd-tegemist reklaamida, jagada, teavitada, seega ka olla teatud ja vajalik, olla nõutud palju laiemalt, kui vaid saarel nimega Saaremaa.

2.2.8. Kujutav kunst

Traditsioonilised kunstiliigid on kujutav kunst (maalikunst, skulptuur, graafika), arhitektuur ja tarbekunst, aga ka uuemad visuaalse kunsti alaliigid nagu digitaalkunst, fotokunst jne.

Kuressaare Kultuurivara haldusalas olevates näitusepaikades Kuressaare Raegaleriis ja Kuressaare kultuurikeskuses toimub regulaarne ja plaanipärane näitustegevus. Raegalerii on ainuke näitusepaik Kuressaares, kus saab eksponeerida keraamikat, klaasi, skulptuuri jm tarbekunsti valdkonda kuuluvaid eksponaate.

Saaremaa valla esindusgaleriis Raegalerii ja Kuressaare kultuurikeskuse näituseruumides toimus aasta jooksul 28 erinevat näitust. 21 näitust professionaalsetelt kunstnikelt ja 7 harrastuskunsti näitust. Lisaks 21 kunsti- ja muusikaüritust.

Saaremaa rahvamajades toimus 2018. aastal kokku 47 näitust ja Kuressaare Linnateatri galeriides 8 näitust.

Uuendamist vajab Saaremaa kunstiteoste võistluse statuut, mille korraldajaks on Saaremaa Vallavalitsus ja läbiviijaks Kuressaare Kultuurivara.

Raegalerii eksponeerimisalused on amortiseerunud, vajatakse uusi, modernseid ja mobiilseid eksponeerimisaluseid. Kultuurikeskuse saali näitusepinnad vajavad lisaks üldvalgusele hädasti täiendavat valgustust lisaks.

Lisaks munitsipaalgaleriidele tegutseb Saaremaal mitmeid eragaleriisid nagu Saaremaa Kunstistuudio, galerii Humal, Ajamaja galerii, Hansa Kunstisalong, T-Salong jt Kuressaares ning SA Saaremaa Muuseumid näitusesaalid.

2.2.9. Pärimuskultuur

Pärimuskultuur on suulise pärimusena tekkinud ja levinud rahva- vm. kogukonna kultuur, traditsiooniline kultuur. Saaremaal on säilinud hulk esemelist pärandit, pärandkultuuriobjekte, looduspärandit, samuti on veel elusaid pärimuskultuurikandjaid ning huvilisi. Selle tagab tugev saareline identiteet ning selle hoidmine ja säilitamine on Saaremaa kultuuris kindlasti olulise tähtsusega.

Saaremaine pärimuskultuur on ehedalt säilinud Sõrves ning sõrulastel on tugev tahe oma pärimuskultuuri kanda. Selleks on piirkonnas olemas pärimuskultuuri alased teadmised- oskused ja kogukonnas on mitmeid uurijaid/asjatundjaid/pärimuse kandjaid, kes tunnevad süviti pärimuskultuuri tahke.

Pärimuskultuuri antakse edasi nii loomulikul, traditsioonilisel teel (vanemalt lapsele, meistritl õpilasele, tantsu või pilliloo õppimine peo käigus jne) kui ka asjatundjate poolt (õpetajad, meistrid, juhendajad) kõigile huvilistele.

2.2.10. Monumentaalkunst ja disain avalikus ruumis

Kunsti emotsionaalne mõju avalikus ruumis on tajutav kui mitte ainult lihtsalt ruum, vaid võib olla ka poliitiline seisukohavõtt, peegeldab ühiskondlikke seisukohti, riigikorda – mitte ilmtingimata hinnang, vaid ajalooline fakt.

Skulptuur on avaliku ruumi väikevorm, mis väärtustab piirkonda ja tõstab esile selle ajalugu. Heast skulptuurist võib saada oluline maamärk, suhtlusplats ja kohtumispaik.

2.2.11. 2020. aastaks kavandatud Bellingshauseni mälestusmärgi idee teostamine.

Bellingshauseni mälestuse jäädvustamine on kavandatud väärikas, pidades silmas admiral Bellingshauseni panust maailma geograafia ajalukku. Rajatis on projekteeritud vastavalt konkursi võidutöö kavandile, mille autor on Gunnar Vares. Asendiplaaniliselt on laeva pardaid, jääd ja maad sümboliseeriv väikevorm paigutatud Tori abaja keskteljele vahetult rannaäärse kergliiklustee äärde. Sümboolne laeva nina suunatud on mööda abaja telge merele. Rajatise atraktiivsem pool on hästi vaadeldav vertikaalplaneeringuliselt tunduvalt kõrgemal asuvalt Lossiparki ümbritsevalt kergliiklusteel, mis on põhiline liikumistrajektor kesklinnast Raiekivi säärele. Rajatisel on plaatvundament, millel asuvad kaks vabavormilist graniitplokki, üks heledast, teine tumedast graniidist. Plokkide külge on kinnitatud pronkslehtedega kaetud teraskonstruksioonil laeva pardaid meenutav istepink.

2.2.12. Ehitus ja rekonstrueerimine:

2018. rekonstrueeriti koostöös SA Lääne-Saare Kultuurivaraga Aste rahvamaja ja raamatukogu ning remonditi ja seati sisse Kihelkonna raamatukogu uutes ruumides Kihelkonna koolihoones, valmis Orissaare laululava, remonditi ka Laimjala raamatukogu ja 2019. aastal Lümända Maja (endise Lümända keskusehoone rekonstrueerimine 1 660 000 eurot), soojustati ja paigaldati tuleohutussüsteem Torgu kogukonnamajja (75 000 eurot), remonditi Lossipargi kõlakoda (15 480 eurot) ja Taritu rahvamaja (ca 60 000 eurot).

Igal aastal toetatakse valla eelarvest Saaremaa sakraalhoonete remonti 160 000 euro ulatuses.

Jätkub Saaremaa kultuuriasutuste vajaduspõhiste ruumilahenduste ja tingimuste kaardistamine parema ja kvaliteetsema teeninduse ning ratsionaalse kasutuse ja efektiivsema majandamise aspektist lähtuvalt.

2.2.13. Kultuuripärand ning Muinsuskaitse

Muinsuskaitse valdkonda mõistetakse lisaks kultuuri järjepidevuse hoidmisele ka säästva arengu osana ja majandusliku eelisena, sh kultuuriturismi olulise osana. Muinsuskaitseameti põhiülesanne on muinsuskaitsetöö korraldamine, riikliku järelevalve teostamine mälestiste ja muinsuskaitsealade üle, kultuurimälestiste riikliku registri pidamine ning kultuuriväärtuste väljaveotaotluste läbivaatamine ja lubade väljastamine.

Muinsuskaitseamet väljastab pädevustunnistusi, mis annavad õiguse mälestiste konserveerimise ja restaureerimise projekte koostada, muinsuskaitsealist järelevalvet teostada ning mälestist konserveerida ja restaureerida.

Saaremaal töötab 2 muinsuskaitse nõunikku, kes teevad tihedat koostööd Saaremaa Vallavalitsusega, ka kultuurivallas ja eriti pühakodade teemal.

Vaimset kultuuripärandit, mida antakse edasi põlvkonnalt põlvkonnale, loovad kogukonnad pidevalt uuesti mõjutatuna oma keskkonnast, loodusest ja ajaloo. Vaimne kultuuripärand annab neile identiteedi ja järjepidevuse tunde ning edendab seeläbi ka kultuurilist mitmekesisust ja loometegevust. Vaimne pärand hõlmab kombeid, tavasid, teadmisi ja oskusi, mis on erinevatele inimrühmadele igapäevaelu ja identiteedi osana omased ja olulised.

Rõhutamaks, et vaimne pärand on osa meie kõigi elust just siin ja praegu ning, et see muutub koos inimeste ja oludega, kasutatakse ka sõnapaari elav pärand (näiteks pannileib Lääne Saaremaal, Kihelkonna kihelkonnas pütinguahjus kala suitsutamine, Sõrve kandis paldiste tegemine). Meil on oma kombed ja tavad, oma keel ja murded, oma talukultuur ja talu arhitektuur, oma laulud ja pillilood, oma legendid ja muistendid ja oma inimesed, kes kõike seda kannavad. Väga olulise osa saarlaste vaimsest pärandist moodustab mereline pärandkultuur ning meresõit, laevandus, kalamehekultuur ja söögilaua kala on alustalaks saaremaisele toidukultuurile.

Aineline kultuuripärand on inimtekkelised või inimese ja looduse koosmõjul tekkinud esemed ja keskkonnad, millel on ajalooline, arheoloogiline, kultuuriline või esteetiline väärtus.

Ainelise kultuuripärandi kaitse hõlmab kultuuriväärtusega asjade ja maa-alade väljaselgitamist, uurimist ja dokumenteerimist, populariseerimist, mälestiseks, muinsuskaitsealaks või arheoloogiliseks leiukohaks tunnistamist ning nendega seotud tegevuste reguleerimist.

Rahvusliku identiteedi säilimise ning elujõulise rahvakultuuriruumi tagamise ja arengu nimel teeb oma igapäevatööd Rahvakultuuri keskus, kelle peamised ülesanded on rahvakultuuri valdkondliku andmekogu pidamine, vaimse kultuuripärandi nimistu haldamine vastavalt UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsioonile, koolituste korraldamine rahvakultuuri ja vaimse kultuuripärandi valdkonnas, rahvakultuurivaldkonna riiklike toetusprogrammide haldamine ja üleriigilisele koostöövõrgustikule info vahendamine.

Saare maakonnas esindab Rahvakultuurikeskust maakonna rahvakultuurispetsialist, kellega Saaremaa valla koostöö on sujuv ja perspektiivne.

2.2.14. Suurüritused

Erinevad suurüritused ja festivalid pakuvad Saaremaa elanikele mitmekülgseid ja rikastavaid kultuurielamusi ning nende toetamine Saaremaa valla poolt toimub projekti- ja tegevustoetuste ning positiivse koostöö kaudu.

1. **Saaremaa Ooperipäevad** on Baltimaade populaarseim ooperifestival, mis toimub igal aastal südasuvel Kuressaare ajaloolises lossihoovis. Ooperipäevade tarvis püstitab Eesti Kontsert lossihoovi 2000 istekohaga ooperimaja. Igal aastal esineb Ooperipäevadel peakülalisena erinev välismaa ooperiteater. 2019 aastal toimusid ooperipäevad kaheteistkümne korda.
2. **Saaremaa Rally on** Kuressaares ja Saare maakonnas toimuv Eestis kõige pikema ajaloo autoralli, mida on järjest korraldatud 52 korda.
3. **Kuressaare merepäevad** – Iga aasta augustis toimub Saaremaal Raiekivi säärel vabaõhuüritus Kuressaare Merepäevad, mis on oma järjepideva toimumisega rõõmustanud nii kohalikke kui mujalt tulijaid juba 23 aastat. Kuressaare Merepäevadest on aastatega kujunenud üks Saaremaa suurimaid festivale, kus pakutakse mahukat kontsertprogrammi, mitmekülgse kaubaga laadaala, maitsvat toitu, ägedat lasteala, meremelu ja laevu. 2019. aastal olid Merepäevad suuremad kui eales varem, liikudes meluga ka kaunitesse Saaremaa väikesadamatesse muutes sündmuse ülevallaliseks suurürituseks. Maalilistes mereäärsetes kohtades toimusid nädala vältel kontserdid ja melu. Merepäevade vaim on alati rõõmsameelne, loodusest ja endast hooliv, armuv ja nautlev, nooruslik ja elav.
4. **Kuressaare Kammermuusika Päevad** on pikima traditsiooniga kammermuusika festival Eestis ja toimub augustikuu alguses Kuressaares 24. korda. Kammermuusika Päevade algataja, kunstiline juht ja produtsent on pianist Andres Paas. Lisaks eesti tippinterpretidele on festivalil esinenud nimekad solistid ja kammeransamblid kogu maailmast. Kõrvuti kammermuusika klassikaga on Kuressaares kõlanud mitmete teoste maailma- ja Eesti esiettekanded, sealhulgas spetsiaalselt festivali tellimisel valminud teosed ning publikule seni vähetuntud väärtrepertuaar. Kontserdipaikadeks on Kuressaare erinevad kammersaalid - Kultuurikeskus, keskaegse Kuressaare linnuse kapiitlisaal, Raekoja saal, Kuressaare Muusikakooli saal, SPA "Rüütli" Ritteri saal, Kuressaare Laurentiuse kirik, Kuressaare Linnateater.
5. **Mustjala Festival**
Mustjala Festival on köitnud publikut juba alates 1995. aasta suvest, kunstiliseks juhiks tšellist Aare Tammesalu. Mustjala festival on toonud kuulajate ette väärtmuusikat väljapaistvate interpretide ettekandes ning hoolitsenud selle eest, et iga kontsert toimub Mustjala piirkonna erinevas erilises paigas.
6. **Triigi Filharmoonia** Triigi Filharmoonia on eksperimenteriv muusika- ja teatrilava ehk mereäärne pilkupüüdev kontserdisaal Triigi sadamas, mis valmis 2017. aastal.

Eestvedajad on Teele Vares ja Hannaliisa Uusma. Pakutakse põnevad suveprogrammi klassikast džässini.

7. **Kuressaare Tänavafestival** sulgeb kevadel kesklinna autodele ja annab ruumi jalakäijatele, jalgratturitele, kauplejatele, kunstnikele, luuletajatele ja toitlustajatele. Festival on pühendatud eesti disainile, kunstile, muusikale, tänavatoidu presenteerimisele, kohalikule käsitööle ja tervislikele eluviisidele. Festivali veavad ja korraldavad vabatahtlikest kokkupandud meeskond.
8. **Tänavapiknik** on Saaremaa suvelõpu üks oodatuid üritusi. Sume suveõhtu Kuressaare peatänaval, head söögid-joogid, meeldiv seltskond ja tuhanded piknikulised moodustavad kokku kustumatu elamuse. 2019 toimus kuuendat korda.
9. **Saaremaa Toidufestival** väärtustab kohalikku värsket toorainet, tutvustab saarte toidukultuuri eripärasid ja kohalikke tegijaid, loob uusi algatusi toidukultuuri vallas, kutsub kohale nimekaid kokkasid ning pakub võimalust teha oma koduhoovist üheks päevaks Õunakohvik, avab kõigi söögikohtade ukse Saaremaa Restorani Nädalaks, innustab avastama väärtusi läbi põnevate näituste, kutsub kuulama muusikat, üllatab põnevate eriõhtusöökidega. Festival toimub septembris ja hõlmab kogu Saare maakonda. Festivali korraldaja ja ellukutsuja on SA Saaremaa Turism ning festival toimub alates 2014. aastast..
10. **Elamusfestival I Land Sound** Orisaares Illiku Laiul on kunstiliselt, keskkonnasäästlikult ja tehniliselt läbi mõeldud vabaõhusündmus, mis ühendab loomemajanduse liikumisi nii Saaremaalt kui mandrilt. 2020 neljandat korda toimuv festival toob kokku erinevad muusikalised ja kunstilised kooslused Eestist ja välismaalt eesmärgiga kaasata kohalikke inimesi Illiku laiul ja Orissaare Jahisadama arendustegevusse ning motiveerida neid pingutama ühise eesmärgi nimel.
11. **Läänesaarte Kammerorkestri kontserdid** – 2017. aasta alguses loodud Läänesaarte Kammerorkestri eesmärk on võimaldada muusikakooli õpetajatel mängida ja arendada end orkestri keskkonnas pakkudes publikule muusikalisi elamusi kogu Saare maakonnas. Orkester koosneb saartega tihedalt seotud Saaremaa ja mandri muusikutest. Kollektiivi asutaja, dirigent ja kunstiline juht on Itaalia päritolu Edoardo Narbona.
12. **Juu Jääh** on 2019 aastal 23. korda Muhu Muusikatalus Muhumaal toimunud muusikafestival, mis pakub elamusi klassikalisest jazzist elektrooniliste rütmideni. Osaliselt toimuvad kontserdid ka Saaremaal. Festivali korraldaja on Villu Veski. Esinevad erinevad artistid Euroopast ja mujalt maailmast, samuti Eesti artistide paremik. Lisaks muusikutele esitlevad kunstnikud, disainerid, valgus- ja videokunstnikud oma uusi ideid ja loomingut.
13. **NOM Festival**- Naistele suunatud festival Naised Omas Mullis, kus nädala jooksul toimuvad erinevad üritused- konverentsid, ilumess, õhtusöögid, moe- ja terviseüritused.
14. **Salme Viikingiturg** – Eesti esimene ja seni ainus viikingiturg, kus kolme päeva jooksul võib näha viikingite traditsioonilisi käsitöövõtteid, võitluskunste ja muid etteasteid. Toimub suur käsitöölaad ja suures viikingikülas käib ringi sadu autentsete kostüümides tegelasi. Viikingiturgu peetakse just Salmel, kuna sealt leiti aastatel 2008-2010 kaks muinaslaeva, mis osutusid vanimateks Eestist leitud laevavrakkideks.
15. **Kaarma öölaulupidu**- Kaarma maalinnal toimuv üritus, et ühiselt tähistada Eesti taasiseseisvumist.
16. **Kuressaare Lossipäevad** – Kuressaare lossipäevad on Saaremaa muuseumi traditsiooniline iga-aastane koguperefestival, mis toob küllastajateni noobleid rüütleid, sõdalasi lähemast ja kaugemast minevikust, kontserte ja laadamelu.

- 17. Saaremaa Kalurite Päev** – juuli teisel nädalavahetusel toimuv pidulik ajalooline kalurite päeva tähistamine. Kohale on oodatud kõik, kes hoolivad kalast, kalurite elukutsest ja heast meelelahutusest!
- 18. Kuressaare Aiandus- ja Lillepäevad**- traditsiooniline aiandussündmus, mis toob kokku aiandushuvilised, müüjad ja ostjad.
- 19. Kuressaare Kuursaali ja Arensburg Boutique Hotel & Spa kultuuriprogrammid** – ettevõtjate poolt korraldatavad kontserdid ja etendused, kus esinevad Eesti ja välismaa armastatud artistid.

Rahvusvaheline folkloorifestival Europeade on Euroopa kõige suurema haardega traditsiooniline rahvakultuuri festival. Igal aastal osaleb 150 kuni 250 erinevat kollektiivi kokku 4500 kuni 6000 osalejaga. Europeade on Euroopa suurim rändfestival - igal aastal erinevas riigis. Europeade 2025 toimumiskohaks saab Saaremaa ja Kuressaare linn.

Europeade moto on: “Europeade ühendab kõiki Euroopa rahvusgrupe. Iga kultuur, ükskõik kui väike ta ka poleks, suurendab meie rikkust oma haruldustega, tavadega ja loomusega. Europeade tõestab, et armastus oma rahva laulude, tantsude, muusika ja rahvariiede vastu ühendab riike, rahvuseid, inimesi”. Kuressaares ja saartel toimuva Europeade teemaks ja motoks on: „Olla kultuurisillaks lääne ja ida vahel, suurte ja väikeste ning maa ja mere vahel“.

2.3. Hetkeolukorra SWOT analüüs

Tugevused:	Võimalused:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Paikkonna positiivne maine ja tuntus Eestis ja lähivälismaal 2. Saareline eripära 3. Väarikas ajalugu, rikas kultuurilugu, tugevad traditsioonid 4. Turvaline elukeskkond ja puhas loodus 5. Olemasolevad kultuuriasutused (maakonna teater, rahvamajad, raamatukogud kõigis piirkondades, kunstigaleriid, raamatupood, muusika- ja kunstikoolid) 6. Maakonnamuuseum - Kuressaare linnus, lisaks Mihkli talumuuseum ja paljud eramuuseumid (Bulla Majamuuseum, Jööri Külamuuseum jne) 7. Uued või renoveeritud rahvamajad (Nasval, Kärlal, Lümandal, Kihelkonnal, Eiklas, Astes, Pärsamal) 8. Uued elamuskeskused Thule Koda, WOW Keskus, Archealdi Teaduskeskus, Asva Viikingiküla, Salme Viikingipark, Sõrve, Kaali Külustuskeskus, Angla Tuulikumägi jt külustuskeskused 9. Suurepärased kontserdipaigad väljaspool rahvamajasid (kirikud, loss ja lossihoov, teater, KEK, maalinnad, militaarobjektid jms) 10. Professionaalsete kultuurikorraldajate olemasolu, nendevaheline hästi toimiv koostöövõrgustik 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Madalhooaja suurürituste produtseerimine, uute formaatide väljatöötamine sesoonsuse vähendamiseks 2. Modernse kultuuri keskuse ja tehniliste võimalustega statsionaarse välilava ehitamine Kuressaarde 3. Rahvusvaheline kultuurialane koostöö lähiriikide sõpruslinnade kultuurivahetusena 4. Koostöö erinevate institutsioonide vahel 5. Professionaalsete artistide ja -teatri toomine saarele 6. Kultuuriasutuste kaasajastamine 7. Jätkusuutlikkuse tagamine, uute noorte tegijate toomine saarele, noore põlvkonna rakendamine 8. Saarluse kui identiteedi ärakasutamine 9. Välis- ja mandrisaarlaste sidumine kodusaare tegemistega 10. Nišikultuuri erinevate võimaluste pakkumine 11. Sidusgruppidele kindla suunitlusega tegevuste loomine 12. Loomeinimestele koolitus- ja arenguvõimaluste tagamine 13. Saaremaa „suurkujude“ väärtustamine 14. Turvaline ja puhta loodusega töö- ja elukeskkonna tagamine

<p>11. Rahvakultuuri traditsioonide järjepidevus läbi põlvkondade</p> <p>12. Säilinud pärandkultuur sh hulk esemelist pärandit, pärandkultuuriobjekte, looduspärandit.</p> <p>13. Tugev haridussüsteem (gümnaasiumid, kolledž, ametikool, huvikoolid), kus heal tasemel muusika-, teatri ja rahvakultuurialane õpe</p> <p>14. Noorte kasvav huvi ja soov rahvakultuuriga tegelemiseks, noored oskavad väärtustada kultuuri</p> <p>15. Eraettevõtjate ja kultuurikorraldajate sujuv koostöö</p> <p>16. Mainekate kultuurisündmuste toimumine Saaremaal (Ooperipäevad, Kammermuusika Festival, Mustajala Festival jt)</p> <p>17. Arenenud maakonnakeskus Kuressaare</p> <p>18. Toimiv raamatukogude võrgustik</p> <p>19. Säilinud pärimuskultuur Sõrves</p>	<p>15. Sotsiaalmeedia kasutamine</p> <p>16. Kõrgkultuuri tarbimiseharjumuste süvendamine</p> <p>17. Kultuuritarbimise võimaluste avardamine erivajadustega inimestele</p> <p>18. Koolitatud ja motiveeritud (vääriline töötasu) kultuuritöötajate rakendamine</p> <p>19. Pärimuskultuuri kandmine oleks varasemast aktiivsem</p> <p>20. Eestis on mitmed muuseumid ja arhiivid, kus on talletatud Saaremaa pärimuskultuuri</p> <p>21. Jätkuv ja selge kultuuri rahastamine valla poolt</p>
<p>Nõrkused:</p> <p>1. Geograafiline piiratus</p> <p>2. Elanikkonna vananemine</p> <p>3. Spetsiifiliste töökohtade puudus</p> <p>4. Maksubaasi vähenemine</p> <p>5. Provintslikkus</p> <p>6. Keeruline ja aeganõudev logistika saarele tulemiseks</p> <p>7. Vähene innovatsioon</p> <p>8. Teenindus- ja töökultuuri madal tase Saaremaal tervikuna</p> <p>9. Massiline arvutikasutamine vahetu suhtlemise ja kultuuritarbimise asemel</p> <p>10. Suurürituste/kontsertide aastaringseks korraldamiseks vajaliku hoone puudumine</p> <p>11. Loomingulise kaadri vähesus</p> <p>12. Kultuuri rahastusvõimaluste vähenemine</p> <p>13. Kultuuriürituste hooajalisus</p> <p>14. Kultuuri projektipõhine toimimine</p> <p>15. Kogukonna kultuuritarbijate vähesus ja kultuuri tarbimise harjumuste puudumine</p> <p>16. Vähesed materiaalsed võimalused kultuurialaseks välissuhtluseks</p> <p>17. Erimeelsused kogukondades</p> <p>18. Ei tunneta kultuuripoliitika olemasolu (rahvamajade seaduse vajalikkus)</p> <p>19. Madalad palgad kultuurisektoris</p> <p>20. Vananevad pärimuskultuuri kandjad</p> <p>21. Kohaliku pärimuskultuuri hääbumine lokaalsete eripärade tõttu</p> <p>22. Saaremaa jääb tipptegijate jaoks väikseks</p>	<p>Ohud:</p> <p>1. Kultuurihuvide vähenemine massikultuuri pealetungi ja internetivõimaluste arengu tõttu</p> <p>2. Rahvastiku vananemine ja vähenemine saarel, ülalpeetavate arvu kasv</p> <p>3. Ostujõu vähenemine ja elukalliduse tõus</p> <p>4. Tsentraliseerimine</p> <p>5. Vananev kultuuri- ja haridusvaldkonna juhtide, õpetajate ning kollektiivide juhtide põlvkond</p> <p>6. Ääremaastumine - regionaalpoliitika nõrkus ja vähene hoolivus äärealade vastu</p> <p>7. Provintslikkuse süvenemine ja kultuuriline mahajäämus</p> <p>8. Piirkondliku konkurentsi suurenemine</p> <p>9. Koostöö sidusgruppidega on nõrk</p> <p>10. Internetiajastu mobiilsus</p> <p>11. Massi- ja tarbimiskultuuri üleüllus.</p> <p>12. Fondidest saadavatel projektitoetustel põhineva tegevuse ebakindlus</p> <p>13. Keskkonnareostus, elurikkuse vähenemine, globaalne ülerahvastatus jm keskkonnaprobleemid</p>

3. ARENGUSUUNAD

3.1. Arengu eeldused ja kitsaskohad

Saareline asukoht ja eraldatus on andnud meile võimaluse säilitada kultuuri autentsus, mis väljendub ennekõike säilinud oma keeles ja rahvakultuuris, sest meri eraldab ja ühendab. Meie kultuuriline taust – saarelisus, inimene ja looduskeskkond – on põhjus, miks me oleme UNESCO pärandi osa.

3.1.1. Arengu eeldused

1. Ajaloolist ja kultuurilist identiteeti loov päranditaust
2. Elujõulised ja värvikad kultuuritraditsioonid
3. Aktiivsed vabaühendused
4. Toimiv rahvamajade võrgustik
5. Professionaalsed ja loovad inimesed, väga head juhendajad
6. Saareline asukoht
7. Tugevad koorilaulu- ja rahvatantsutraditsioonid
8. Ajalooliselt toimivad kogukonnad.
9. Koostöö erinevate organisatsioonide ja ühenduste vahel.
10. Toimiv raamatukogude võrk

3.1.2. Kitsaskohad

1. Kultuurialane info on ebapiisav ega ole kõigile õigeaegselt kättesaadav.

Sündmuste korraldajad ei pane piisavalt rõhku reklaamile. Pole koordinaatorit, kes tegeleks ülevallaliste sündmuste koordineerimise ja teavitamisega. Valla sündmuste leht vajab moderaatorit. Kuressaares ja Saaremaal tervikuna puuduvad erinevad korralikud välireklaami kohad.

2. Valla kultuurielust puudub tervikpilt ja visioon.

Ühinenud Saaremaa vallas ei ole kultuurivaldkonna väärtused, vajadused, võimalused ja prioriteedid kokku lepitud ega täpselt teadvustatud. Puudub kultuurivaldkonna süsteemne analüüs ja eesmärgid ei ole täpselt sõnastatud.

Mittetulunduslike tegijate vabatahtlikkus ei pruugi tagada jätkusuutlikkust ning arengut takistab valdkondade ülese koostöö ebaühtlus, koordineerimatus ja vaid üksikisikute vahelistest suhetest sõltumine (nt varade riskasutus kultuuri- ja haridusasutuste vahel), samuti valla ja vabakonna vahelise koostöö ebaühtlus

3. Vallal puudub tugev identiteet ja väljapoole suunatud kuvand.

Valla sümbol ei tööta ja kuvandi loomisega ei ole tegeletud. Puudunud on vallale ainuomane ja iseloomulik suursündmus, mis kõnetaks kogu valda. Suurte võimalustega kultuuriturism on kasutamata valdkond.

4. Ei ole tagatud vallapoolse kultuuri toetamise läbipaistvus ja jätkusuutlikkus.

Vallal ei ole jätkunud kultuuri jaoks piisavalt raha. 2018. a korrastatud projektipõhist toetussüsteemi tuleb täiendada ja taotlejatele tutvustada. Ringide toetussüsteemi tuleb kaasajastada ja leida lisavahendeid väärilise tasu maksmiseks. Puudub analüüs, hinnangud sellele, kuidas raha on kasutatud ja kas kultuuriasutuste võrk vallas on täna optimaalne, paiguti liiga tihe või hõre.

3.2. Visioon, eesmärgid ja tegevused eesmärkide saavutamisel

3.2.1. Visioon aastaks 2030:

Saaremaa on kaasaegse, kuid traditsioone hoidva, erksa ja aktiivse kultuurieluga väikesaar Eestis.

Seletus visioonile:

Aastaks 2030 on Saaremaast saanud armastatud kultuurisaar ning Kuressaare on tuntud kui kõige erksama ja tänapäevasema kultuurieluga väikelinn Eestis. Saare juurtega väljapaistvad kultuuriinimesed on kaasatud, tagamaks pidevat värskemate trendide eksponeerimist Kuressaares (kontsertide, näituste, aktsioonide, kohtumiste, välkloengute, installatsioonide, tänavakunsti jmt kujul).

Vallas on uus kaasaegne kõrgetele nõudmistele vastav Kultuuri Keskus rahvusvaheliste ja üleriigiliste sündmuste, kontsertide, näituste, etenduste jm korraldamiseks, rekonstrueeritud ja heakorrastatud ning tegusad rahvamajad, raamatukogud, külakeskused, kus on mitmekülgsed võimalused kultuuriga tegelemiseks kõigile kogukonna liikmetele. Meie ajalooline pärimuskultuur on kõrgelt väärtustatud ning vallas on tagatud loodus- ja pärandkultuuri objektide säilimine ja väärtustamine, objektid on atraktiivsed ka valla küllastajatele.

Toimub miljööväärtuslike paikade ja kultuurisündmuste interaktiivne tutvustamine kultuuriturismi edendamise eesmärgil.

Kultuuritegevuse kaudu on võimalik luua olulist lisaväärtust nii regionaalses arengus, turismis kui ka ettevõtluses, samuti mõjutab kohalik kultuuriruum elanike motivatsiooni piirkonda jäämisel või sealt lahkumisel ning turismisektori kasvatamisel.

3.2.2. Strateegilised eesmärgid:

Strateegiline eesmärk 1: Kultuur on väärtustatud ning osa saaremaisest kuvandist.

Alaesmärk 1.1: Kultuurivaldkonna väärtused, vajadused ja prioriteedid on teadlikult kokku lepitud ning kultuur tervikuna toimib koordineeritult ja süsteemselt.

Tegevus 1.1.1: Vallas on kultuurialased ülesanded kokku lepitud

Tegevus 1.1.2: Kultuuriloo uurimine ja süstemaatiline talletamine

Tegevus 1.1.3: Rohkem koostööd erinevate kogukondade vahel

Alaeesmärk 1.2 Aastaringne aktiivne ning mitmekesine kultuurielu, mis pakub osalemisvõimalusi nii kohalikele elanikele kui ka Saaremaa külalistele ning kujundab tugeva kultuurilise kuvandi.

Tegevus 1.2.1: Vaimse kultuuripärandi säilitamine ning vajaliku keskkonna ja taristu loomise toetamine.

Tegevus 1.2.2: Kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine läbi pärandi restaureerimise ning korrastamise.

Tegevus 1.2.3: Rahvusvahelise kultuurialase koostöö ning ühisprojektide läbiviimise toetamine.

Tegevus 1.2.4: Kultuuriturismi ja loomemajanduse toetamine vajaliku taristu loomisega.

Tegevus 1.2.5: Erinevatele sihtgruppidele mõeldud ürituste korraldamise toetamine.

Tegevus 1.2.6: Etendus-, kontsert- ja näitustegevuse toetamine vajaliku taristuga.

Tegevus 1.2.7: Hinnatud märgilise tähtsusega maineürituste ja festivalide korraldamise toetamine.

Tegevus 1.2.8: Salme Viikingikeskuse arendamine

Alaeesmärk 1.3: Saaremaal korraldatakse rahvusvahelisi ja üleriigilisi suurüritusi.

Tegevus 1.3.1: Kultuuri suurürituste korraldamise toetamine (vt loetelu lk 19-20)

Alaeesmärk 1.4: Paikkondlikud kombed, murdekeel ja elulaad on väärtustatud ning tunnustatud.

Tegevus 1.4.1: Rahvakultuuri väärtustamine tagab jätkusuutlikkuse

Tegevus 1.4.2: Haridus-, kultuuri- ja spordivaldkonna vaheliste saareliste töögruppide loomise toetamine.

Tegevus 1.4.3: Traditsiooniliste ürituste korraldamise toetamine, arvestades kohaliku kultuuriruumi eripära ja piirkonna traditsioone.

Alaeesmärk 1.5: Kultuurialane info on kõigile kättesaadav ja lihtsasti leitav

Tegevus 1.5.1: Toimub valla ühtse Sündmuster portaali ja digiekraanide arendus, kuhu koondatakse kogu info sündmuste ja ringitegevuse kohta.

Tegevus 1.5.2: teavituskanalid võimalikult erinevate inimesteni (sotsiaalmeedia efektiivsem kasutus, infokirjad e-mailile)

Tegevus 1.5.3. toimuvad korrapärased valdkonnas tegutsevate inimeste kohtumised

Möödik	Baastase	Sihttase 2030
Huvi ja taidlusringide arv vallas , harrastajate arv (Allikas: kultuuriosakond,2018 detsember)	2018 a 152 huviringi 1877 osalejaga	Hoida taset
Osaluskindade arv hallatavate kultuuriasutuste (kultuuri- ja rahvamajad ning Kuressaare Linnateater) korraldatud üritustel (Allikas: vallavalitsus)	102 883 (2018)	120 000
Sündmuste portaali kasutustihedus (allikas: Saaremaa Sündmuste portaali statistika raport, 2019 august)	Keskmiselt 10 000 klikki kuus	Keskmiselt 20 000 klikki kuus
Suurürituste arv vallas	20	Hoida taset

(Allikas: Kultuuriosakond)		
----------------------------	--	--

Strateegiline eesmärk 2: Kultuuritöö tegijad on pädevad ning motiveeritud.

Alaeesmärk 2.1: Vallapoolne kultuuri rahastamine on järjepidev, selge ja läbipaistev.

Tegevus 2.1.1: Kasutatakse asjakohaseid rahastamisliike (projektitoetus, tegevustoetus ja teenuse delegeerimine) vastavalt eesmärgile, rahastamise viisile, tingimustele, kestusele.

Tegevus 2.1.2 Töötatakse välja toimiv kultuuriasutuste tegutsemise analüüsimise mudel, mis võimaldab objektiivselt hinnata asutuste kasutusaktiivsust ning neid haldavate ühingute/allasutuste tegevussuutlikust.

Alaeesmärk 2.2: Korraldatakse seminare, koolitusi, konverentse, õppereise ja töötubasid.

Tegevus 2.2.1: Kultuurijuhtide regulaarne koolitamine.

Tegevus 2.2.3: Üle-eestiliste kultuurikonverentside korraldamise toetamine.

Alaeesmärk 2.3: Vallas toimib ühtne tunnustussüsteem.

Tegevus 2.3.1: Tunnustussüsteemi väljatöötamine.

Tegevus 2.3.2: Kultuuripreemiade väljaandmise toetamine.

Tegevus 2.3.3: Kultuuriinimeste tunnustamine ja motiveerimine iga-aastaselt tänuüritusel

Tegevus 2.3.4: Ringijuhtide töötasude korrastamine ühtse süsteemi alusel

Alaeesmärk 2.4: Palgasüsteem on reguleeritud ühtsetel alustel.

Tegevus 2.3.1: Kõrgharidusega kultuuritöötajate palkade võrdsustamine riikliku määraga.

Tegevus 2.3.2: Kultuuritöötajate palkade korrastamine ühtse süsteemi alusel.

Tegevus 2.3.3: Ringijuhtide töötasude korrastamine ühtse süsteemi alusel

Möödik	Baastase	Sihttase
Vallapoolse baasrahastamise tagamine nii kultuuriasutustele kui rahvakultuuriringidele. Arvestatud on tegevustoetused, projektitoetused ning stipendiumid. (Allikas: vallavalitsus)	488 000 eurot kultuuri toetuseks vallas 2018 a	600 000
Hallatavatele kultuuriasutuste eelarve valla eelarvest (Allikas: vallavalitsus)	Summa või % valla eelarvest 2018	

Strateegiline eesmärk 3: Kultuuritaristud on efektiivselt kasutatud, säästvalt majandatud ja kaasajastatud.

Alaeesmärk 3.1: Rajatised ja hooned on korras ning varustatud tulevikuvajadusest lähtuvalt, neid on võimalik kasutada mitmekülgsest ning nende täituvus ja kasutus on optimaalne.

Tegevus 3.1.1: Orissaare Kultuurimaja rekonstrueerimine millal plaanitakse teha ja kui palju maksab- kõigile tegevustele taha

Tegevus 3.1.2: Sandla kultuurimaja rekonstrueerimine millal ja kui palju maksab

Tegevus 3.1.3: Uute kultuuri ja vaba aja veetmise võimaluste arendamiseks kaasaegsete lahendustega kultuurikeskuse-kontserdimaja ehitamine Kuressaarde

Tegevus 3.1.4: Kuressaare laululava ehitus

Tegevus 3.1.5: Lümända pargi lava ehitus

Tegevus 3.1.5: „Tantsude maja“ ehitus Kuressaarde

Tegevus 3.1.6: Leisi laululava rekonstrueerimine/väljaehitamine

Tegevus 3.1.7: Karja mõisahoone arendamine

Tegevus 3.1.8: Tornimäe rahvamaja renoveerimine

Alaeesmärk 3.2: Muinsuskaitse- e ning loodusliku keskkonna objektid on korrastatud ja eksponeeritud.

Tegevus 3.2.1: Muinsuskaitsealuste objektide renoveerimise toetamine.

Tegevus 3.2.2: Saaremaa Muuseumi objektide teadlikum eksponeerimine ja tegevushaarde laiendamine.

Tegevus 3.2.3: Orissaare Laululava parkla rajamine

Tegevus 3.2.4: Maasi maalinna arendamine

Tegevus 3.2.5: Pöidel Aderkasi kabel renoveerimine

Tegevus 3.2.6: Kudjape kalmistu kabelite renoveerimine

Tegevus 3.2.7: Tagavere endise algkooli hoone renoveerimine

Tegevus 3.2.8: Lihulinna maalinna arendus

Möödik	Baastase	Sihttase
Rahvamajad / kultuurimajad tegutsevad järjepidevalt (Allikas: kultuuriosakond)	15 rahvamaja, 1 kultuurimaja ja 1 kultuurikeskus	Hoida taset
Kultuuripärandi sh kultuurimälestiste säilitamine (Allikas: Kultuurimälestiste register)	2018 a 1787 objekti	Hoida taset
Saaremaa Muuseumi külastajate arv aastas (Allikas: Saaremaa Muuseum)	60 000 piletiga külastajat (2018)	75 000 piletiga külastajat
Saaremaa Muuseumi ürituste arv aastas (Allikas: Saaremaa Muuseum)	72 üritust (2018)	90-100 üritust

Strateegiline eesmärk 4: Valdkondade vaheline aktiivne koostöö kultuurielu korraldamisel.

Alaeesmärk 4.1: Erinevate institutsioonide ja generatsioonide koostöös toimuvad üritused ning sünnivad uued algatused.

Tegevus 4.1.1: Rahvakultuuri märgiürituste traditsioonide hoidmise toetamine.

Tegevus 4.1.2: Koostöö arendamine ettevõtjate ja kolmanda sektoriga.

Tegevus 4.1.3: Põlvkondi siduvate tegevuste ja ürituste edendamine, samuti noorte omaalgatuse toetamine

Tegevus 4.1.4: Raamatukogudes toimuvate noortele suunatud ürituste toetamine

Tegevus 4.1.5: Vabatahtlike listi loomine sündmuste korraldajatele lihtsamaks kontakteerumiseks ja koostöö tegemiseks huvilistega

Tegevus 4.1.6: Koostöös Saaremaa valla hariduse eestvedajate ja asutustega pärimus- ja rahvakultuuri õppe sisseviimine haridusasutuste õppeprogrammi

Mõõdik	Baastase	Sihttase
Registreeritud lugejate arv Saaremaa valla rahvaraamatukogudes (31.12. seisuga) (Allikas: Saare maakonna rahvaraamatukogude aastaaruanne)	11 471 (2018)	Hoida taset
Külastuste arv Saaremaa valla rahvaraamatukogudes (31.12. seisuga) (Allikas: Saare maakonna rahvaraamatukogude aastaaruanne)	188 778 (2018)	Hoida taset
Korrapärased valdkonnas tegutsevate inimeste kohtumised, koostöö (Allikas: Kultuuriosakonnas läbiviidud uuring)	Toimuvad ebaregulaarsed kohtumised	Toimuvad regulaarsed kohtumised, protokollides on sõnastatud sisulised kokkulepped

4. ARENGUKAVA SEIRE JA MUUTMINE

Saaremaa valla arengudokumentide (sh tegevusvaldkonna arengukava) vaadatakse üle seaduses, seaduse alusel antud õigusaktis või valitsuse poolt sätestatud korras.

Kui ülevaatamise käigus selgub vajadus arengukava muuta, valmistab valdkonna arengukava koostamist koordineeriv valitsuse struktuuriüksus ette arengukava muutmissetpanekud.

Tegevusvaldkonna arengukava muutmise eelnõu menetlemisel järgitakse Saaremaa valla arengudokumentide menetlemise korra paragrahvis 13 sätestatud korda.

Tegevusvaldkonna arengukava täitmise aruanne koostatakse ning esitatakse seaduses, seaduse alusel antud õigusaktis või valitsuse poolt sätestatud korras ja tähtajaks.